

Article Arrival Date

03.10.2021

Article Type

Research Article

Article Published Date

25.12.2021

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.51296/newera.132>

ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİNDEDİŞ TİCARETLE İLGİLİ FAALİYETTE BULUNAN KOBİ'LERİN FİNANSMAN SORUNLARI (AKHİSAR VE TURGUTLU OSB ÜZERİNDE BİR UYGULAMA)

FINANCING PROBLEMS OF SMEs OPERATING IN FOREIGN TRADE IN ORGANIZED INDUSTRIAL ZONES (AN APPLICATION ON AKHİSAR AND TURGUTLU OIZ)

Hatice Nur GERMİR

Dr. Öğr. Üyesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Finans ve Bankacılık Bölümü, Manisa/Türkiye, ORCID: 0000-0001-8592-9238

İrem PEŞTERNİK

YL Öğrencisi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslar arası Ticaret ve Finansman Programı, Manisa/Türkiye, ORCID: 0000-0003-3576-0598

Özet

Bu çalışmada dış ticaretle ilgili faaliyette bulunan firmaların karşılaştığı sorunların tespitine yönelik olarak Akhisar ve Turgutlu Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyette bulunan firmalar mercek altına alınmıştır. Anket sorularına yanıtların alınması şeklinde sahada yürütülen araştırma sonuçlarına göre; firmaların yüzde 52,6'sının limited şirket niteliğinde sermaye şirketi olduğu, yüzde 87,7'sinin ticari bankalardan kredi kullandığı, firmaların bankalardan kredi kullanma nedenlerinin ilk sırasında yüzde 80 oranıyla fabrika tesis kurulum yatırımlarının geldiği, bankalardan kredi kullanmayan firmaların kredi kullanmama nedenlerinin başında yüksek faiz oranlarının bildirildiği tespit edilmiştir. Örnekleme oluşturan firmaların maliyetlerin düşüklüğü ile vade uzunluğu bakımından Eximbank İhracat Kredileri'ni yüzde 50,9 oranıyla tercih ettikleri, mevcut işletme faaliyetlerini döndürebilme yeterliliğinin yüzde 52,6 oranında kısa vadeli bir yapıda gerçekleştiği, firmaların yüzde 64,9'unun döviz kuru, yüksek enflasyon, faiz belirsizliği ve maliyetlerdeki artış kaynaklı olarak sürekli finansal sorun yaşadığı kaydedilmiştir. Araştırmadan elde edilen veriler, Statistical PackagefortheSocialSciences (SPSS) Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilerek çapraz tablo ve ki kare analizi ile incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler : Dış Ticaret, Organize Sanayi Bölgeleri, Finansman Sorunları.

Abstract

In this study, companies operating in Akhisar and Turgutlu Organized Industrial Zones were examined in order to determine the problems faced by companies operating in foreign trade. According to the results of the research carried out in the field in the form of getting answers to the survey questions; 52.6 percent of the companies are limited liability companies, 87.7 percent use loans from commercial banks, 80 percent of the companies use loans from banks, factory installation investments come first, and high interest rates are the leading reasons for companies that do not use loans from banks. reported has been found. The companies in the sample preferred Eximbank Export Loans with a rate of 50.9 percent in terms of low costs and maturity length, the ability to return their current business activities was realized in a short-term structure at the rate of 52.6 percent, and 64.9 percent of the companies stated that exchange rate, high inflation, interest rate uncertainty and increase in costs. It was noted that he had constant financial problems due to The data obtained from the research were analyzed using the Statistical PackagefortheSocialSciences (SPSS) Windows 25.0 program and analyzed by cross-tabulation and chi-square analysis.

Keywords: Foreign Trade, Organized Industrial Zones, Financing Problems.

Not: Bu çalışma ikinci yazarın yüksek lisans tezinden türetilmiştir.

1.GİRİŞ

Piyasa ekonomisine geçişin yaşandığı 1980 sonrası dönemde önemleri giderek artan, sosyo-ekonomik hayatın mihenk taşlarını oluşturan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ'ler) büyük işletmelerin kurulumunda gerekli olan maliyetlerden daha azı ile tesis edilebilmekte, esnek yapıları ile çeşitlilik yaratarak talep değişikliklerine daha hızlı cevap verebilmekte, desteklenmeleri halinde özellikle düşük maliyetle yerel istihdamın artırılmasına katkıda bulunup böylece bölgelerarası ekonomik ve gelişmişlik düzeyleri itibariyle dengesizliklerin giderilmesini sağlamakta, teknolojik yeniliklere çok kısa bir sürede adapte olma becerileri ve emek yoğun teknoloji kullanımları ile istihdama önemli katkılar sağlamaları bakımından ekonomi içinde önemli bir yer teşkil etmektedirler.

Sanayi toplumları Fordist ve devamında Taylorist üretim anlayışına dayalı tek tip, standart ve kitlesel üretim ve kitlesel tüketim anlayışında, ölçek ekonomisine dayalı, stoklamanın yer aldığı, işgücü bakımından işçinin tek bir işi yaptığı üretim modeline sahip iken küreselleşme sonrasında yaşanan değişim ve dönüşüm ile ölçek ekonomisinin kitlesel üretim sistemi evrilerek çok farklı ürünleri üretebilme yeteneğine sahip esnek üretim sistemleri gündeme gelmiştir. Kapsam ekonomisine dayanan "Esnek Üretim" modelinde üretim küçük bölümlerde yapılabilmekte, çeşitli ürün gruplarında ve küçük ölçeklerde gerçekleştirilen üretimin devamında stoklama bulunmayıp işgücü bakımından işçilere çoklu görevler verilebilmekte, çeşit ekonomisine dayalı, küçük ama teknoloji düzeyi yüksek esnek işletmelerin yer aldığı bu değişim süreci KOBİ'leri çeşit ekonomisine en uygun işletme tipi haline getirmektedir. KOBİ'lerin küçük ölçekli yapıya sahip olmaları, pazarın beklenti ve tercihlerinde meydana gelen değişikliklere kolayca adapte olabilmelerini, projeksiyon hesaplamalarıyla gelecekte olası değişiklikleri öngörümlemelerini, yeni duruma hızla uyum sağlayabilmeleri sayesinde krizlerle daha rahat bir şekilde başa çıkabilmelerini olanaklı hale getirmektedir (Harvey, 1990:177-179; Sarioğlu ve Ersöz, 2007:177-178; Küçük,2005:207).

Ancak ekonomik dalgalanmalardan daha ziyade etkilenmeleri nedeniyle krizlerle kolayca baş edemeyip yaşadıkları finansal sorunlar, rekabet üstünlüklerini kaybetmelerine yol açabilmektedir. Akhisar ve Turgutlu Organize Sanayi bölgelerinde dış ticaretle uğraşan KOBİ'lerin finansman sorunlarının incelenmesi ve işletmelerin finansman sorunlarını çözümlenmede, finans kaynağı sağlamada yararlanmış olduğu destekler ve teşvikler araştırılarak, firmaların dış ticaret faaliyetlerinde karşılaştığı sorunlar analiz edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca pazarlama ve nihai tüketiciye ulaşmada, kilit rol oynayan elektronik ticaretin hangi tür faaliyetlerinde kullanıldığı ve işletme performanslarına etkilerinin araştırılmasına gayret edilmiştir. 65 adet firmaya 33 sorudan oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Araştırma sonucunda katılımcıların şirket ticari yapısında çoğunluğun, limited şirket olduğu, gıda ve imalat sektörü üzerine yoğunlaştıkları, alacak tahsilatında karşılaştıkları sorunlar ile döviz kuru, yüksek enflasyon gibi parametreler nedeniyle finansal sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Güçlü uluslararası rekabet ile döviz kurlarındaki dalgalanmanın ihracatta karşılaştıkları uluslararası ticari engellerin başındageldiği bildirilmektedir. KOBİ'ler veya dış ticaretle ilgili literatürde pek çok yazın yer almakla birlikte, örneklem içinde yer alan firmalar ile bu kapsamda bir çalışma daha önce yapılmadığından, literatüre ve ilgililere katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Söğüt (2001) çalışmasında KOBİ'lerin büyük ölçüde öz kaynakları ile işlerini kurmaları yanı sıra finansman imkanlarının da sınırlı düzede olmasının imkanları etkin kullanamamalarına yol açtığını, bu durumun da önemli bir finansman sorunu olarak karşımıza çıktığını vurgulamaktadır.

Gerek yurt içi gerekse yurtdışı yazın incelendiğinde, KOBİ'lerin kuruluş aşamasından başlayarak karşılaştığı sorunların başında finansman sorunu gelmektedir. Buna ilaveten yeterli üretim teknolojisine sahip olamayışları, pazar oluşturmak adına gerekli finansal kaynağa erişemedeki sorunları, ürün maliyetlerinin diğer ülkelerdeki rakip firmalara nazaran yüksek olması, yabancı pazarlardaki müşterilere ulaşamama, bürokratik işlemlerin karmaşık ve çok olması, vergi oranlarının yüksekliği, nitelikli pazarlama elemanı istihdam edemeyişleri nedeniyle hedef pazarın araştırılmasının ve analizinde yaşanan sorunlar, daha ziyade aile şirketi düzeyinde olmaları nedeniyle profesyonel yönetici bulunduramayışları, teşvikleri yeterince bilmediklerinden istifade edememeleri, hammadde sorunu yaşamaları, enflasyon ve faiz oranlarından dolayı kredi maliyetlerindeki yükseklik sebebiyle ekonomi politikaları ile enflasyonun firmalar üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkileşimyanısıra teminat başta olmak üzere bankalardan kredi kullanmada karşılaştıkları zorlayıcı koşullar KOBİ'lerin en temel sorunları arasında değerlendirilmektedir.

Çetin (1996) araştırmasında finansman kaynaklarının yetersizliği ve bu kaynakların yüksek maliyetinin, KOBİ'lerin rekabet gücünü azaltan en önemli sorunların başında geldiğini özellikle sanayi alanında faaliyette bulunan KOBİ'lere az maliyetli kredi imkanlarının sağlanmasının hayati önem taşıdığını bildirmiştir. OECD'nin hazırladığı raporlarda da (2012) Türkiye'de KOBİ'lerin en önemli sorunlarının başında kredi temini ve finansman sorununun geldiği ileri sürülmüştür. Yörük ve Ban (2003) çalışmasında, işletmenin yatırım döneminden başlayıp işletme döneminde de süren finansman sorununu, Türkiye'deki bankacılık sisteminin daha çok büyük firmaların yönetiminde olması yanı sıra ekonomik istikrarsızlık, devlet teşvik politikası ve siyasi istikrarsızlık kaynaklı olarak yorumlamaktadır.

Kolçak ve Bilici (2013) makalesinde KOBİ'lerin kreditalerinde karşılaşıldığı sorunların başında; yüksek faiz oranları, yerine getirilmesinde güçlük çekilen ağır teminat koşulları, teminat gösterme zorunluluklarının olması yanı sıra krediyi karşılayabilecek ipoteğe sahip olmayışları, kredinin vade süresi ve verilen kredi miktarının yetersiz olması şeklinde bildirmektedir. KOBİ'lere oldukça güç koşullarda kredi tahsisi sağlansa dahi herhangi bir kriz ortamında finans kuruluşlarının kredi kullandırımını durdurmaları, kriz ortamını mazeret göstererek değişen paranın maliyetini ileri sürüp yüksek faiz oranı ile bundan böyle devam edeceklerini kabul etmeleri yada mevcut krediyi kapatmaları şeklinde geri çağırımları da KOBİ'leri kısa dönemli akit akışlarında yer almayan bir problem ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Kutlu ve Demirci (2007) araştırmalarında, KOBİ'lerin birçoğunda ayrı bir finansman bölümünün yer almadığını, finansman bilgilerinin yeterli olmadığını, modern finansman tekniklerinin yeterince takip edilemediğini bunlara ilaveten yöneticilerin finansman konusunda yeterli bilgi sahibi olmadığını ve finans alanına hakim uzman kadroları bünyelerinde istihdam etmeyişlerinin de KOBİ'lerin önem teşkil eden işletme dışı finansman sorunları arasında yer aldığını belirtmektedir.

Bulut (2004) ve Karacibioğlu (2007) çalışmalarında, Türkiye'de KOBİ'lerin karşılaştığı finansal sorunların kaynağını genel olarak işletme içi ve işletme dışı nedenler olmak üzere iki başlık altındatoplamaktadır. İşletme içi nedenlerin başında öz kaynakların yeterli olmayışı, hammadde temininde yaşanan sorunlar, uygun faiz oranı ile kredi temin edilemeyiş, ticari kredi vadelerinin kısa dönemli olması, alacak tahsilatında karşılaşılan sorunlar, nakit para akışındaki düzensizlikler, döviz ve kur riski nedeniyle yaşanan sorunlar, satış karlılığının düşüklüğü, önceden yapılmış yatırımlara kaynak harcanmak zorunda kalınması olarak sıralamaktadır. Kılıçlı (2016) araştırmasında ekonomik ve siyasi istikrarsızlık, reel faiz oranlarının yüksek olması, döviz kuru,

yüksek enflasyon ve faiz belirsizliği ile bunlara bağlı olarak maliyetlerde meydana gelen artış ile kalifiye personel noksanlığı, gelir ve gider akışında meydana gelen sapmaları işletme dışı nedenlerin majör faktörleri olarak bildirmektedir.

Zengin ve Ağ (2016) makalelerinde, Türkiye’ de KOBİ’lerin yaşadığı finansal sorunları; ekonomik istikrarsızlık, bankacılık sisteminin yapısal sorunları, teşvik politikalarının yetersizliği ve KOBİ’lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlar olmak üzere dört ana başlık etrafında toplamaktadır. İpekten (2006) çalışmasında, KOBİ’lerin sorunlarının çoğunda, işletme yöneticilerinin veya sahiplerinin teknik yönden gerekli beceriye sahip olmakla birlikte yönetim ve finansman başta olmak üzere finansman-muhasebe, personel ve eğitim, teknoloji, üretim,hammadde ve pazarlama gibi konularda yeterli bilgiye sahip olmadıklarına değinmektedir.

Karamustafa vd (2001) tarafından Samsun ilinde KOBİ’lerin ihracat darlığının nedenleri üzerine yapılmış olan saha çalışmasında, bu bölgede yer alan firmaların ihracatlarında finansman sorununun önemli bir problem teşkil ettiği dile getirilmiştir. Aras ve Müslümov (2002) çalışmalarında, Türkiye’de yer alan KOBİ’lerin temel sorununun finansman kaynağı sıkıntısı değil, finans piyasalarında kendilerine sunulabilecek fonların yüksek sermaye maliyeti olduğu ifade edilmektedir.

Torlak ve Uçkun’un (2005) Eskişehir Sanayi Odası’na kayıtlı 128 firma üzerinde yaptıkları araştırma sonuçlarına göre KOBİ’lerin finansman problemlerinin sıralamasında ilk beşte yer alanlar sırasıyla; nakit para sıkıntısı, piyasa durgunluğu, kredi faizlerinin yüksekliği, sermaye yetersizliği ile kredi bulamama olarak tespit edilmiştir. Yörük (2001) tarafından Tokat İlinde KOBİ’lerin kredi yoluyla finansmanında karşılaştıkları sorunlar üzerine yapılan alan çalışmasında, KOBİ’lerin yetersiz öz sermaye ile çalışmaları nedeniyle riski yüksek ticari kredilerle sermaye gereksinimlerini karşılamak zorunda kaldıkları, alınan kredilerin yetersiz olduğu, fon ihtiyacının ancak yüzde 35’ini karşılayabildikleri, faiz oranlarının yüksekliği, kredi vadelerinin kısıtlılığı ve kredi miktarlarının yetersizliği sebebiyle KOBİ’lerin öz kaynak artırımına, stok azaltılmasına ve yatırımlarını azaltmaya doğru yönelmek zorunda kaldıklarını, kredi temini sırasında bankalardan istenen formalitelerin ağır olduğunu ve kredinin istenilen zamanda sağlanamaması ile teminat koşullarının ağırlığı nedeniyle KOBİ’lerin zor duruma düştüğünü bildirmiştir.

Delice’nin (2001) Kayseri ve Nevşehir illerinde Eximbank Kredilerinin ihracata yönlendirmesi üzerine yaptığı alan çalışmasında ankete katılan KOBİ’lerin ihracata yönelmelerinin önündeki en önemli engellerin başında finansman sorununun bulunduğu, örneklem içerisinde yer alan işletmelerin yüzde 78,8’inin finansman desteklerinden ve Eximbank kredilerinden yararlanamadıkları, yararlanamama nedenlerinin başında yüzde 37 oranında krediler hakkında yeterli bilgiye sahibi olmadıklarını bildirdikleri, yüzde 29, 6’ sının da bürokratik işlemlerin çokluğu ve karmaşıklığını ifade ettikleri belirtilmiştir.

Çelik (2007) araştırmasında KOBİ’lerin finansman sorununun, özellikle yönetim sorununun bir neticesi olduğunu ifade etmiştir. Yalçın (2006), KOBİ’lerin teminat yetersizliği nedeniyle karşılaştıkları finansman sorununa çözüm olarak kredi garanti sistemini önermektedir. Zengin ve Ağ (2016) makalesinde, KOBİ’lerin yetersiz işletme ve öz sermaye ile birlikte kredi sağlamada karşılaştığı sorunları sıralayarak teşviklerden yararlanamama, ekonomik politikaların ve enflasyonun işletmeler üzerindeki etkisi ile sermaye piyasalarından yararlanma olanaklarının kısıtlı olması şeklinde bildirimde bulunmuştur.

Bilen ve Solmaz’ın (2014) Diyarbakır ilinde gerçekleştirdiği ve KOBİ’lere sağlanan finansal desteklerde KOSGEB’in rolünü inceleyen araştırmasında, KOSGEB tarafından KOBİ’lere sağlanan destek türlerinde ve miktarlarında önemli ölçüde artış meydana geldiği, KOSGEB’in KOBİ’lerin

finansal yapısı, istihdam sayıları ve girişimcilik faaliyetleri üzerinde önemli etkilere sahip olduğunu ancak KOBİ'lerin KOSGEB destekleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları sonucuna varıldığı ileri sürülmüştür.

Güneş ve Uğur (2007) tarafından KOBİ'lerin ihracatlarının finanse edilmesinde Eximbank kredilerinin rolünü inceleyen Malatya ilinde yapılan alan çalışmasında, bu bölgede yer alan şirketlerin çoğunun yapmış oldukları ihracatlarının önünde büyük bir engel olarak finansman problemini gördükleri, ankete katılan işletmelerin büyük bir kısmının Eximbank kredileri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarından dolayı Eximbank kredilerinden yararlanamadıkları sonucuna varılmıştır.

Karakılıç ve Açıkgozoğlu'nun (2007) Küreselleşme Sürecinde KOBİ'lerin Dış Pazarlara Açılma Stratejileri adlı Afyonkarahisar ilinde mermer sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerine yaptıkları alan araştırması kapsamında; KOBİ'lerin uluslararası piyasalara girerken karşılaşmış oldukları en önemli sorunlar içerisinde, finansman yetersizliği olduğu dile getirilmiştir.

Karadal'ın (2001) KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmasını etkileyen faktörler üzerine Türkiye genelinde yapmış olduğu alan çalışmasında, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmada karşılarına çıkan en önemli engel olarak ekonomik ve finansal sorunların bildirildiği ifade edilmiştir.

3. VERİ SETİ ve YÖNTEM

Çalışmanın amacı, Akhisar ve Turgutlu Organize Sanayi bölgelerinde dış ticaretle uğraşan KOBİ'lerin finansman sorunlarının incelenerek, işletmelerin finansman sorunlarını çözümlenmede ve finansal kaynak temininde yararlandığı destekler ile teşviklerin araştırılarak tespit edilmesine yöneliktir.

01 Ocak 2018 tarihi itibarıyla Akhisar ve Turgutlu Ticaret Odalarından alınan bilgiler derlenerek, ihracat yapan firmalar tespit edilmiştir. Akhisar Ticaret ve Sanayi Odası (TSO)'na kayıtlı olan toplam 2 bin 334 üyenin faaliyette bulunduğu, çalışma konumuzun uygunluğuyla alakalı dış ticaretle ilgili firmaların irdelenerek, Akhisar TSO'na kayıtlı üyelerden ihracat yapan firma sayısı 84 adet olarak saptanmıştır. Örnekleme sadece Akhisar Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren 28 adet dış ticaretle ilgilenen firma ile sınırlandırılarak, kendileri ile analiz yapılmak üzere seçilmiştir. Turgutlu Bölgesindeki ticaret yapan firmaların tespitine yönelik yaptığımız çalışmada, Turgutlu Ticaret ve Sanayi Odası (TSO)'na kayıtlı üye sayısının toplam 2 bin 316 olduğu, bu firmalar içerisinde çalışma konumuzun uygunluğuyla alakalı dış ticaretle ilgili firmaların sayısının 47 olduğu, Turgutlu Organize Sanayi Bölgesinde faaliyet gösteren 15 adet ihracat firmasının bulunduğu tespit edilmiştir. Hedef kitle olarak, Turgutlu OSB'de dış ticaretle ilgili faaliyet gösteren firmalar ve çevresindeki ihracat firmaları da dahil olmak üzere 37 firmaya ulaşılması mümkün olup, kendileri ile analiz yapılmak üzere seçilmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler, Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Anakütle olarak belirlenen toplam 65 adet KOBİ'ye dört bölümden oluşan sorular yöneltilmiştir. Ancak araştırma kapsamında, firmaların yetkilileri ile yapılan anket formuna verilen cevaplarda verilerin eksikliği ve güvenilir olmaması sebebiyle, 8 tane anket değerlendirme dışına alınarak, 57 adet KOBİ'den elde edilen sonuçlar değerlendirilerek analiz gerçekleştirilmiştir.

Anketin birinci kısmındaki sorular, anket uygulanan şirketlere ait genel bilgileri içermektedir. Bu kısımda; şirketin ticari yapısı, faaliyet gösterdiği sektör, kuruluş yılı, çalışan personel sayısı, işletme sahip ve yöneticileri, anket için görüşülen kişinin şirketteki pozisyonu gibi demografik

özellikler belirlenmeye çalışılmaktadır. Sorular düzenlenirken; faktörlerin ne derece etkili olduğunun tespit edilebilmesi amacıyla 5'li likert tipi ölçeğe göre hazırlanmıştır.

Anketin ikinci kısmında, finansman ile ilgili bulgulara yer verilmiştir. Bu bölümde; ankete yanıt veren firmaların, finansman sağlarken başvurduğu kaynaklara, ticari bankalardan kredi kullanıp kullanmama durumlarına, finansman sağlamada ticari bankalardan kredi kullanıyorlarsa kullanma nedenlerine, banka kredisi kullanmıyorlarsa kullanmama sebeplerine ve örneklem içerisinde yer alan işletmelerin, finansman sağlamada kullanmış olduğu alternatif finansman yöntemlerinin belirlenmesine yönelik sorular hazırlanmıştır.

Anketin üçüncü kısmında anakütlede yer alan katılımcılara, finansal planlama ile ilgili bilgilerini ölçmek için sorular yöneltilmiştir. Bu bölümdeki sorular, anket katılımcılarının mevcut parasal gücünün cari faaliyetlerini döndürmede ne ölçüde yeterli olduğu, firmalarındaki finansal sorunların işletme dışı hangi nedenlerden kaynaklandığı gibi sorulardır.

Anketin dördüncü kısmında, örneklem içerisinde yer alan KOBİ'lerin finansman sorunları ile ilgili bilgilerini ölçmek amacıyla sorular yöneltilmiştir. Bu bölümdeki sorular; ankete yanıt veren işletmelerin, firmalarındaki finansal sorunların işletme içi hangi nedenlerden kaynaklandığı, KOSGEB'in vermiş olduğu desteklerden yararlanıp yararlanmadıkları, yararlandılarsa hangi desteklerden faydalandıkları, Kalkınma Ajansı'nın sağlamış olduğu hibelerden Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sağlamış olduğu desteklerden, Kredi Garanti Fonu'ndan yararlanma durumları ile Ekonomi Bakanlığı tarafından verilen desteklerden yararlanmalarının tespit edilmesine yöneliktir. Katılımcıların sorulara verdikleri yanıtlar olumlu ise İhracata Yönelik Destekler kapsamında hangilerinden faydalandıkları, Eximbank'ın vermiş olduğu hibelerden yararlanma durumu ve hangilerinden faydalandığının tespit edilmesine yönelik sorulara yer verilmiştir.

Anket formunda yer alan sorulara, katılımcılar tarafından verilen yanıtlar frekans analizi uygulanarak değerlendirilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda; şirketin ticari yapısı ile işletme sahip ve yöneticilerinin, örneklem içerisinde yer alan işletmelerin, kullanmış olduğu finansman kaynakları arasında ilişkinin varlığı, çapraz tablo ve ki kare analizi ile incelenmiştir. Şirket ticari yapısı ile anket katılımcılarının ticari bankalardan kredi kullanması, arasındaki ilişkinin varlığı, çapraz tablo ve ki kare analizi ile irdelenmiştir. Şirket ticari yapısı ile ankete yanıt veren işletmelerin ticari bankalardan kredi kullanma nedenleri arasındaki ilişkinin varlığı, çapraz tablo ve ki kare analizi ile incelenmiştir.

Anketler, örneklem içerisinde yer alan işletmelerle, yüz yüze metoduyla uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Analiz içerisinde değerlendirilen anketlerden, katılımcılara yüz yüze metodu dışında uygulanan sadece 3 adet elektronik anket bulunmaktadır.

4.BULGULAR

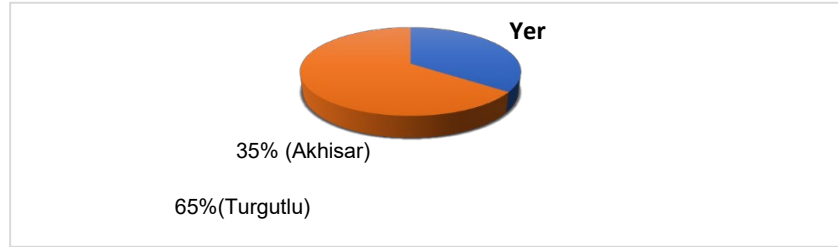
Anakütle olarak tespit edilen firmalara yöneltilen sorular ışığında aşağıdaki bulgular tespit edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorulardan oluşan birinci bölümde alınan yanıtların değerlendirilmesinden Tablo.1'e ulaşılmıştır.

Örnekleme yer alan KOBİ'lerde çalışan kişi sayıları değerlendirildiğinde, ortalama olarak 154 çalışanları olduğu, ancak standart sapmanın 211 olmasından anakütlede yer alan işletmelerin çok az miktarda ve çok fazla miktarda çalışanı olduğu sonucuna varılmıştır.

Örnekleme oluşturan firmaların, faaliyet gösterdiği yere göre dağılımı, Grafik.1'de gösterilmektedir. Ankete katılan işletmelerin, yüzde 64,9'u Turgutlu yüzde 35,1'i Akhisar'da yer almaktadır.

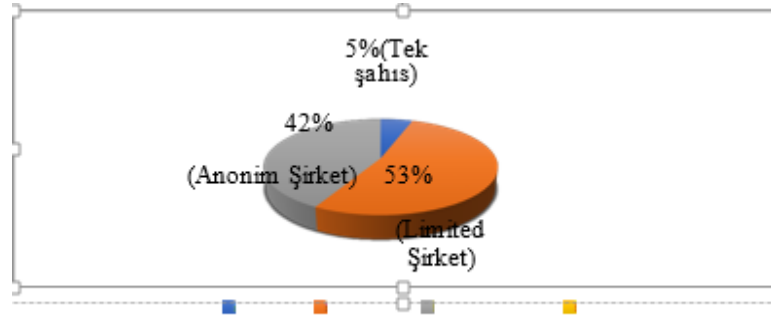
Tablo 1: Anakütleyi Oluşturan İşletmelerin Genel Bilgileri

Yer	Özellik	n (%)
Yer	Akhisar	20 (35,1)
	Turgutlu	37 (64,9)
Şirketin Ticari Yapısı	Tek Şahıs	3 (5,3)
	Limited Şirket	30 (52,6)
	Anonim Şirket	24 (42,1)
Faaliyet Gösterilen Alan	Gıda	23 (40,4)
	İmalat	23 (40,4)
	Otomotiv	7,8 (12,2)
	Tekstil	4 (7,0)
İşletme Sahibi ve Yöneticileri	Profesyonel	31 (59,0)
	Akraba	26 (41,0)
Çalışan Kişi Sayısı	154,30±211,66	
Toplam		57 (100,0)

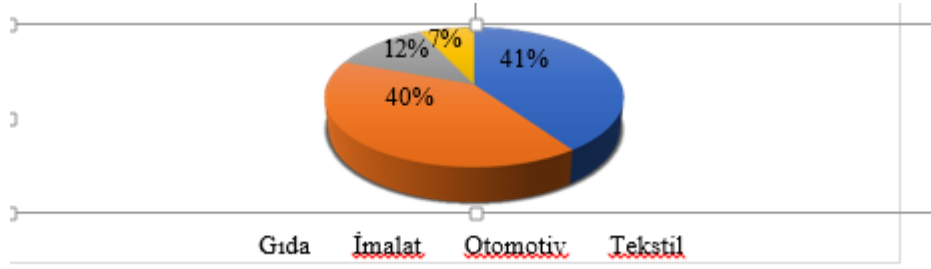
Grafik 1: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Yerin Dağılımı

Grafik 2’de ankete katılan toplam 57 işletmenin; yüzde 52,6’sının limited şirket, yüzde 42,1’inin anonim şirket yüzde 5,3’ünün tek şahıs işletmesi olduğu görülmektedir.

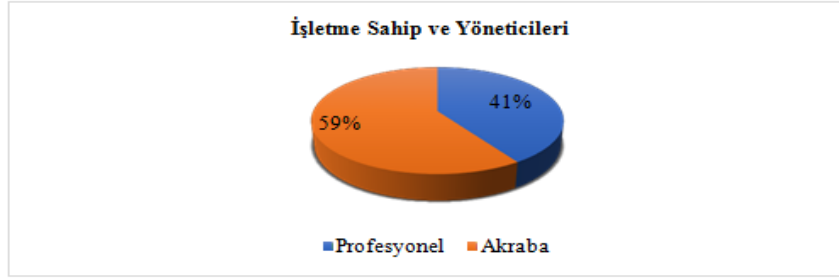
58

Grafik 2: İşletmelerin Ticari Yapısının Dağılımı

Grafik 3’te anaküttelede yer alan KOBİ’lerin faaliyet gösterdikleri alanlar itibariyle penetrasyonları görülmektedir. KOBİ’lerin yüzde 41’i gıda, yüzde 40,4’ü imalat, yüzde 12,3’ü otomotiv, yüzde 7’si tekstil sektöründe faaliyette bulunmaktadır.

Grafik 3: İşletmelerin Faaliyet Gösterdiği Sektörel Dağılım

Grafik 4: İşletmelerin Sahip ve Yöneticilerinin Dağılımı

Grafik 4'te ankete katılan KOBİ'lerin, işletme sahip ve yöneticileri bakımından dağılımı gösterilmektedir. KOBİ'lerin yüzde 59'unun (31 işletme) profesyonel, yüzde 41'inin (26 işletme) akraba olduğu tespit edilmiştir.

Örneklem içerisinde yer alan işletmelerin, finansman sağlarken kullandığı kaynaklara ilişkin veriler Tablo.2'de yer almaktadır.

Tablo 2: İşletmelerin Finansman Temin Etmede Kullandığı Kaynaklar

FinansmanSağlarkenBaşvurulanKaynaklar	Evet n (%)	Hayır n (%)
TamamenÖzKaynaklar	35 (61,4)	22 (38,6)
SerbestPiyasa	11 (19,3)	46 (80,7)
VadeliÇekve Senet	38 (66,7)	19 (33,3)
TicariKrediAlternatifleri (SatıcıKredileri, AçıkHesap)	42 (73,7)	15 (26,3)
Risk Sermayesi	2 (3,5)	55 (96,5)
MüşteriAvansları	32 (56,1)	25 (43,9)
DağıtılmayanKarlar	20 (35,1)	37 (64,9)
HisseSenediveTahvilİhracı	1 (1,8)	56 (98,2)
GayrimenkulSatışı	2 (3,5)	55 (96,5)

İşletmelerin Finansman Temin Etmede Kullandığı Kaynakların irdelendiği Tablo.2 incelendiğinde; yüzde 73,7'sinin (42 işletme) satıcı kredileri ve açık hesap şeklinde ticari kredi alternatifleri ile, yüzde 66,7'sinin vadeli çek ve senetler ile, yüzde 61,4'ünün tamamen öz kaynaklarıyla, yüzde 56,1'inin müşteri avansları, yüzde 35,1'inin dağıtılmayan karlar, yüzde 19,3'ünün serbest piyasa yoluyla,yüzde 3,5'inin eşit oranlarda dağılım şeklinde risk sermayesi ve gayrimenkul satışından, yüzde 1,8'inin hisse senedi ve tahvil ihracından finansman sağlamış oldukları görülmektedir.

Anakütleyi oluşturan KOBİ'lerin, ticari bankalardan kredi kullanma durumuna ilişkin verilere Tablo.3'de değinilmiştir. Tablo.3'deki verilere göre KOBİ'lerin yüzde 87,7'sinin (50 işletme) ticari bankalardan kredi kullandığı tespit edilmiştir. Finansman sağlamada ticari bankalardan kredi

kullananların nedenleri olarak yüzde 80'iyeni yatırımlarından dolayı, yüzde 54'ü işletme sermayesinin yetersizliği nedeniyle, yüzde 48'öz sermayesinin yetersizliği, yüzde 44'ügirdi maliyetlerinin yüksekliği ve yüzde 10,5'iborçlarının fazla olması nedenlerini işaretleyerek kredi kullandıklarını belirtmişlerdir.

İşletmelerin bankalardan kredi kullanmama nedenleri araştırıldığında, Tablo.4'de yer alan verilere ulaşılmıştır.

Tablo.3: KOBİ'lerin Ticari Bankalardan Kredi Kullanma Nedenleri

Ticari Bankalardan Kredi Kullanma Durumu		
Evet: 50 (87,7)		
Finansman Sağlamada Ticari Bankalardan Kredi Kullanma Nedenleri (N:50)	Evet n (%)	Hayır n (%)
ÖzSermeyenin Yetersiz Olması	24 (48,0)	26 (52,0)
İşletme Sermayesinin Yetersiz Olması	27 (54,0)	23 (46,0)
Girdi Maliyetlerindeki Yükseklik	22 (44,0)	28 (56,0)
Yeni Yatırımlar	40 (80,0)	10 (20,0)
Borçların Fazla Olması	6 (10,5)	44 (12,0)

Örnekleme oluşturan toplam 57 adet KOBİ'nin yüzde 12,3'ünü oluşturan 7 adet işletmenin ticari bankalardan kredi kullanmadığı tespit edilmiştir. Katılımcıların ticari banka kredisi kullanmama nedenleri incelendiğinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır;

*Bankaların yüksek faiz oranlarının olduğu görüşüne işletmelerin yüzde 42,9'u katılırken, yüzde 14,3'ünün katılmadığı,

*Öz sermayenin yeterli olması görüşüne yüzde 42,9'u katılırken, yüzde 28,6'sının kesinlikle katılmadığı,

*Teminat gösterme zorunluluğunun olması görüşüne yüzde 42,9'u katılırken, yüzde 28,6'sının katılmadığı,

*Faiz duyarlılığı görüşüne yüzde 14.'ü kesinlikle katılırken yüzde 42,9'unun katılmadığı,

*Kredivadelerinin kısa olduğu görüşüne yüzde 14,3'ü katılırken, yüzde 57,1'inin katılmadığı,

* Bilgi eksikliği görüşüne yüzde 14,3'ü katılırken, yüzde 57,1'inin katılmadığı görülmektedir.

Tablo.4: İşletmelerin Ticari Banka Kredisi Kullanmama Nedenleri

Hayır: 7 (12,3)					
Banka Kredisi Kullanmama Nedenleri (N:7)	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
Yüksek Faiz Oranları	0 (0,0)	1 (14,3)	1 (14,3)	2 (28,6)	3 (42,9)
Öz Sermayenin Yeterli Olması	2 (28,6)	0 (0,0)	1 (14,3)	3 (42,9)	1 (14,3)
Teminat Gösterme Zorunluluğunun Olması	1 (14,3)	2 (28,6)	1 (14,3)	3 (42,9)	0 (0,0)
Faiz Duyarlılığı	1 (14,3)	3 (42,9)	1 (14,3)	1 (14,3)	1 (14,3)
Kredi Vadesinin Kısa Olması	0 (0,0)	4 (57,1)	2 (28,6)	1 (14,3)	0 (0,0)

Kredi Temininde Yaşanan Güçlükler	0 (0,0)	4 (57,1)	2 (28,6)	0 (0,0)	1 (14,3)
Bilgi Eksikliği	0 (0,0)	4 (57,1)	2 (28,6)	0 (0,0)	1 (14,3)

Örnekleme içindeki İşletmelerin ticari bankalardan kredi kullanmama sebepleri sırasıyla; bankaların kullandırmış olduğu yüksek faiz oranları, öz sermayenin yeterli olması ve teminat gösterme zorunluluğunun olması şeklinde bildirilmiştir. Yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar, çalışma sonuçlarımızı destekler niteliktedir. Bazı araştırmalara göre, öz kaynak yetersizliği yaşayan işletmelerin genellikle kuruluşundan itibaren ilk beş yıl içinde faaliyetlerine son verdikleri, kapandıkları bildirilmiştir (Nerys, 2006; 175). Bankaların genel olarak kredi verirken ipotek ve gayrimenkul teminatı istemeleri, KOBİ'ler için büyük engel oluşturmaktadır. Sivas ilinde KOBİ'lere yönelik yapılan bir araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir (Çonkar, 2001:5).

İşletmelerin finansman sağlamada kullanmış olduğu alternatif finansman yöntemleri araştırıldığında, Tablo.5'deki bulgulara ulaşılmıştır.

Anakütlede yer alan 57 adet KOBİ'ye finansman sağlamada kullanmış olduğu alternatif finansman yöntemleri sorulduğunda;

* yüzde 50,9'unun (29 işletme), Eximbank İhracat Kredisi'ni kullandıkları,

*yüzde 47,4'ünün (27 işletme) Spot Kredi kullandığı,

*yüzde 40,4'ünün (23 işletme) Leasing (Finansal Kiralama) yöntemini kullandığı,

*yüzde 26,3'ünün (15 işletme) Kalkınma Bankası Kredisi kullandığı,

*yüzde 24,6'sının (14 işletme) Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kaynaklı Kredi kullandığı,

*yüzde 19,3'ünün (11 işletme) Akreditif kullandığı,

*yüzde 8,8'inin (5 işletme) Factoring kullandığı yüzde 91,2'sinin (52 işletme) Factoring kullanmadığı,

*yüzde %5,3'ünün (3 işletme) Forfaiting kullandığı yüzde 94,7'sinin (54 işletme) Forfaiting kullanmadığı,

*yüzde 3,5'inin (2 işletme) Barter kullandığı, yüzde 96,5'inin (55 işletme) Barter kullanmadığı,

*yüzde 1,8'inin (1 işletme) Finansman Bonusu kullandığı, yüzde 98,2'sinin (56 işletme) Finansman Bonusu kullanmadığı sonuçları elde edilmiştir.

Tablo.5: Finansman Sağlamada Kullanılan Alternatif Finansman Yöntemleri

Finansman Sağlamada Kullanılan Alternatif Finansman Yöntemleri	Evet n (%)	Hayır n (%)
Leasing (Finansal Kiralama)	23 (40,4)	34 (59,6)
Factoring	5 (8,8)	52 (91,2)
Forfaiting	3 (5,3)	54 (94,7)
Finansman Bonusu	1 (1,8)	56 (98,2)
Akreditif	11 (19,3)	46 (80,7)
Spot Kredi	27 (47,4)	30 (52,6)
Barter (Takas)	2 (3,5)	55 (96,5)
Kalkınma Bankası Kredisi	15 (26,3)	42 (73,7)
Avrupa Yatırım Bankası Kaynaklı Kredisi	14 (24,6)	43 (75,4)
Eximbank İhracat Kredileri	29 (50,9)	28 (4,1)

Örnekleme içerisinde yer alan firmaların, işletmelerindeki parasal gücün mevcut faaliyetleri çevirme yeterliliği araştırıldığında Tablo.6'daki veriler elde edilmiştir.

Tablo.6'daki veriler irdelendiğinde; işletmelerin; yüzde 52,6'sının (30 işletme) kısa vadeli

gücünün olduğu, yüzde 43,9'unun (25 işletme) orta vadeli gücünün olduğu, yüzde 21,1'inin (12 işletme) uzun vadeli gücünün olduğu tespit edilmiştir. Burada uzun vadeli gücü olanların kısa ve orta vadeli gücü olanları dakapsaması kayda değer bir durum olarak değerlendirilebilir.

Tablo.6: İşletmenizin Parasal Gücünün Cari Faaliyetleri Gerçekleştirme Durumu

ParasalGücünMevcutFaaliyetleriÇevirmeYeterliliği	Evet n (%)	Hayır n (%)
KısaVadeli (1 Yıldan Az)	30 (52,6)	27 (47,4)
OrtaVadeli (1-3 YılArası)	25 (43,9)	32 (56,1)
UzunVadeli (3-5 YılArası)	12 (21,1)	45 (78,9)
Hiçbiri	2 (3,5)	55 (96,5)

KOBİ'lerin finansal sorunları işletme içi ve işletme dışı olmak üzere iki farklı başlık altında incelenmektedir. İşletme içi finansal sorunlara ilişkin alt parametreleri sorguladığımızda Tablo.7'deki verilere ulaşılmıştır.

Örnekleme oluşturan KOBİ'lerin işletmelerindeki finansal sorunlar içerisinde alacak tahsilatının en büyük dilimi oluşturduğuna katılıyorum diyenlerin oranı yüzde 57,9 ile çarpıcı bir oran seviyesindedir. Kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı yüzde 12,3, katılmıyorum diyenlerin oranı yüzde 14, kesinlikle katılmıyorum diyenlerin oranı yüzde 5.3 olarak görülmektedir.

* satış karlılığının düşüklüğü ifadesine yüzde 59,7'si(34 işletme) katılıyorken, yüzde 21'i (12 işletme) katılmadığını,

* uygun faiz oranı ile kredi temin edememe ifadesine yüzde 54'ü (31 işletme) katılıyorken, yüzde 29,9'unun (17 işletme) katılmadığı,

*nakit para akışını sağlayamadığı için finansal sıkıntı yaşıyoruz ifadesine yüzde 50,8'i (29 işletme) katılıyorken, yüzde 29,8'inin (17 işletme) katılmadığı,

* önceden yapılan yatırımlara harcanan kaynaklar ifadesine yüzde 49,1'i (28 işletme) katılıyorken, yüzde 26,3'ünün (15 işletme) katılmadığı,

*ticari kredivadelilerinin kısalığı ifadesine yüzde 45,7'si (26 işletme) katılıyorken, %31,6'sının (18 işletme) katılmadığı,

*öz kaynakların yetersizliği ifadesine yüzde 38,6'sı (22 işletme) katılıyorken, yüzde 35,1'inin (20 işletme) katılmadığı,

* hammadde temini nedeniyle finansman sorunu yaşıyoruz ifadesine yüzde 35,1'i (20 işletme) katılıyorken, yüzde 30,3'ünün (23 işletme) katılmadığı,

*döviz sıkıntısı nedeniyle finansal sorun yaşıyoruz ifadesine yüzde 17,5'i (10 işletme) katılıyorken, yüzde 54,4'ünün (31 işletme) katılmadığı saptanmıştır.

KOBİ'ler işletme dışı nedenlerden dolayı da finansal sorun yaşayabilmektedir. Anakütleyi oluşturan katılımcıların, firmalarında yaşadığı finansal sorunların, işletme dışı hangi nedenlerden kaynaklandığı Tablo.8'de görülmektedir.

Tablo.8'deki veriler incelendiğinde; reel faizlerin yüksek oluşunu sürekli karşılaşılan olarak yüzde 31,6 (18 işletme), ekonomik ve siyasi istikrarsızlık parametresini sık sık karşılaşılan olarak yüzde 28.1 (16 işletme), döviz kuru, yüksek enflasyon ve faiz belirsizliğini sürekli karşılaşılan olarak yüzde 26.3 (15 işletme), maliyetlerdeki artışları sürekli karşılaşılan olarak yüzde 26.3 (15 işletme), gelir gider akışlarındaki sapmaları sürekli karşılaşılan olarak yüzde 8.8 (5 işletme), gelir gider akışlarındaki sapmaları sık sık karşılaşılan olarak yüzde 40.4 (23 işletme) bildirmiştir.

Tablo.7: KOBİ'lerde Yaşanan Finansal Sorunların İşletme İçi Nedenleri

Firmalardaki Finansal Sorunların İşletme İçi Nedenleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
Hammadde Temini Nedeniyle Finansman Sorunu Yaşıyoruz	10 (17,5)	13 (22,8)	14 (2,6)	15 (26,3)	5 (8,8)
Öz Kaynakların Yetersizliği	7 (12,3)	13 (22,8)	15 (26,3)	20 (35,1)	2 (3,5)
Uygun Faizde Kredi Temin Edememe	3 (5,3)	14 (24,6)	9 (15,8)	20 (35,1)	11 (19,3)
Ticari Kredilerin Vadelerinin Kısalığı	5 (8,8)	13 (22,8)	13 (22,8)	23 (40,4)	3 (5,3)
Nakit Para Akışını Sağlayamadığı İçin Finansal Sorun Yaşıyoruz	6 (10,5)	11 (19,3)	11 (19,3)	21 (36,8)	8 (14,0)
Döviz Sıkıntısı Nedeniyle Finansal Sorun Yaşıyoruz	12 (21,1)	19 (33,3)	16 (28,1)	6 (10,5)	4 (7,0)
Satış Karlılığının Düşüklüğü	2 (3,5)	10 (17,5)	11 (19,3)	27 (47,4)	7 (12,3)
Önceden Yapılan Yatırımlara Harcanan Kaynaklar	5 (8,8)	10 (17,5)	14 (24,6)	19 (33,3)	9 (15,8)
Alacak Tahsilatında Karşılaşılan Sorunlar	3 (5,3)	8 (14,0)	6 (10,5)	33 (57,9)	7 (12,3)

Örneklem içerisinde yer alan 57 adet firmanın teşvik ve desteklerden yararlanma durumu araştırıldığında Tablo.9'daki veriler saptanmıştır.

Tablo.8: İşletme Dışı Yaşanan Finansal Sorunlar

Firmalarda Yaşanan Finansal Sorunların İşletme Dışı Nedenleri	Hiç n (%)	Nadiren (%)	Ara sıra n (%)	Sık sık n (%)	Sürekli n (%)
Ekonomik ve Siyasi İstikrarsızlık	6 (10,5)	4 (7,0)	24 (42,1)	16 (28,1)	7 (12,3)
Kalifiye Personel Eksiliği	10 (17,5)	12 (21,1)	23 (40,4)	9 (15,8)	3 (5,3)
Gelir Gider Akışlarındaki Sapmalar	1 (1,8)	9 (15,8)	19 (33,3)	23 (40,4)	5 (8,8)
Maliyetlerdeki Artışlar	1 (1,8)	2 (3,5)	17 (29,8)	22 (38,6)	15 (26,3)
Döviz Kuru, Yüksek Enflasyon ve Faiz Belirsizliği	2 (3,5)	3 (5,3)	15 (26,3)	22 (38,6)	15 (26,3)
Reel Faizlerin Yüksek Oluşu	1 (1,8)	10 (17,5)	16 (28,1)	12 (21,1)	18 (31,6)

Tablo.9: KOSGEB'in Vermiş Olduğu Desteklerden Yararlanma Durumu

KOSGEB'inVerdiğiDesteklerdenYararlandınızMı?		
Evet : 30 (52,6)		
Geri ÖdemeliDestekProgramı (N: 30)	Evet n %	Hayır n (%)
İşletmeKuruluşDesteği	0 (0,0)	30 (100,0)
UygulamalıGirişimcilikEğitim	7 (23,3)	23 (76,7)
KuruluşDönemi, Makine, Teçhizat, OfisDonanımveYazılım Desteği	7 (23,3)	23 (76,7)
İşletmeGiderleriDesteği	9 (30,0)	21 (70,0)
Geri ÖdemesizDestekProgramı (N: 30)		
SabitYatımDesteği	3 (10,0)	47 (90,0)
GenelDestekProgramı (N:30)		
Yurt İçiFuarDesteği	17 (56,7)	13 (43,3)
Yurt DışıFuarDesteği	10 (33,3)	20 (66,7)
TanıtımDesteği	9 (30,0)	21 (70,0)
NitelikliElemanİstihdamDesteği	17 (56,7)	13 (43,3)
DanışmanlıkDesteği	6 (20,0)	24 (80,0)
EğitimDesteği	6 (20,0)	24 (80,0)
LojistikDesteği	0 (0,0)	30 (100,0)
EnerjiVerimliliğiDesteği	1 (3,3)	29 (96,7)
TasarımDesteği	0 (0,0)	30 (100,0)
BelgelendirmeDesteği	5 (8,8)	25 (83,3)
BağımsızDenetimDesteği	0 (0,0)	30 (100,0)
GönüllüUzmanlıkDesteği	7 (23,3)	23 (76,7)
SınaiMülkiyetHaklarıDesteği	4 (7,0)	26 (45,6)
Test, AnalizveKalibrasyonDesteği	5 (8,8)	25 (83,3)
KOBİGEL DestekProgramı	1 (1,8)	29 (96,6)
KOSGEB'inSağlamışOlduğuDestekProgramları (N: 30)		
Kobi Teknoyatırım-Kobi TeknolojikÜrün YatırımDestekPrg.	0 (0,0)	30 (13,3)
İşbirliğiGüçbirliğiDestekProgramı	0 (0,0)	30 (13,3)
Ar-Ge, İnovasyonveEndüstriyelUygulamaDestekProgramı	4 (13,3)	26 (86,7)
GelişenİşletmelerPiyasası Kobi DestekProgramı	0 (0,0)	30 (13,3)
Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı	0 (0,0)	30 (13,3)
Teknopazar-TeknolojikÜrünTanıtımvePazarlamaDestekPrg.	0 (0,0)	30 (13,3)
KrediFaizDestekProgramı	4 (13,3)	26 (86,7)
Hayır: 27 (47,6)		

Tablo.9'daki verilere göre KOSGEB'in sağladığı desteklerden KOBİ'lerin yüzde 52.6'sının (30 işletme) yararlandığı tespit edilmiştir.

*Geri Ödemeli Destek Programı kapsamındaki desteklerden olan işletme giderleri desteğinden KOBİ'lerin yüzde 30'u (9 işletme), uygulamalı girişimcilik eğitiminden, yüzde 23.3'ü (7 işletme), kuruluş dönemi, makine, teçhizat, ofis donanım ve yazılım desteğinden yüzde 23.3'ünün (7 işletme),

*Geri Ödemesiz Destek Programı kapsamındaki sabit yatırım desteğinden yüzde 10'unun (3 işletme) yararlandığı görülmektedir.

*Genel Destek Programı kapsamında yurt içi fuar desteğinden yüzde 56.7'si (17 işletme), nitelikli eleman istihdam desteğinden yüzde 56.7'si (17 işletme), yurtdışı fuar desteğinden yüzde

33.3'ü (10 işletme), tanıtım desteğinden yüzde 30'u (9 işletme), gönüllü uzmanlık desteğinden yüzde 23.3'ü (7 işletme), danışmanlık desteğinden yüzde 20'si (6 işletme), eğitim desteğinden yüzde 20'si (6 işletme), belgelendirme desteğinden yüzde 8.8'i (5 işletme), test analiz ve kalibrasyon desteğinden yüzde 8.8'si (5 işletme), sınai mülkiyet hakları desteğinden yüzde 7'sinin (4 işletme) yararlandığı bildirilmektedir.

*KOBİGEL Destek Programından yararlananların oranı yüzde 1.8 (1 işletme) olup, yararlanmayanların oranı yüzde 96.6 (29 işletme) seviyesindedir.

*Tablo.9'daki veriler dikkate alındığında firmaların KOSGEB'in sağlamış olduğu destek programlarından yüzde 47,6 (27 işletme)'sının faydalandığı; Ar-Ge, inovasyon ve endüstriyel uygulama destek programından yüzde 13.3'ü (4 işletme), kredi faiz destek programından yüzde 13.3'ü (4 işletme) olmak üzere dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Örnekleme oluşturan KOBİ'lerin KOSGEB dışındaki KOBİ'lere yönelik diğer desteklerden yararlanma durumunu gösteren Tablo.10'daki verilere göre; Kalkınma Ajansı'nın sağlamış olduğu hibelerden yüzde 19.3'unun (11 işletme) yararlandığı ancak yüzde 80.7'sinin (46 işletme) yararlanmadığı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nin sağlamış olduğu desteklerden yüzde 22.8'sinin (13 işletme) yararlandığı, yüzde 77.2'sinin (44 işletme) yararlanmadığı, Kredi Garanti Fonu'nun sağladığı desteklerden yüzde 28.1'inin (16 işletme) yararlandığı, yüzde 71.9'unun (41 işletme) yararlanmadığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo .10: Diğer Destek Programlarından Yararlanma Durumu

	Evet n (%)	Hayır n (%)
Kalkınma Ajansı'nın Sağlamış Olduğu Hibelerden Yararlanma	11 (19,3)	46 (80,7)
Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu (TKDK)'nin Sağlamış Olduğu Desteklerden Yararlanma	13 (22,8)	44 (77,2)
Kredi Garanti Fonu'ndan Yararlanma	16 (28,1)	41 (71,9)

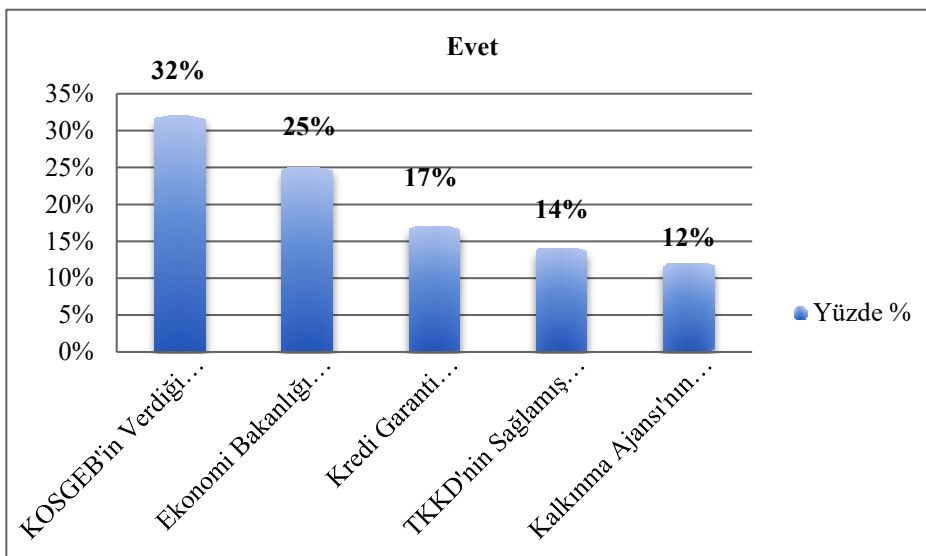
Ekonomi Bakanlığı tarafından verilen devlet desteklerinden yararlanma durumunu gösteren Tablo.11'deki verilere göre; bu desteklerden yararlanan KOBİ'lerin oranı yüzde 40.4 (23 işletme), yararlanmayanların oranı yüzde 59,6 (34 işletme) olarak bildirilmektedir.

KOBİ'lerin Ekonomi Bakanlığı nezdindeki destek programlarından yararlanma durumunun dağılımına bakıldığında; yatırıma yönelik destek programındaki sigorta primi işveren hissesi desteği ve sigorta primi desteğinden yüzde 65.2'sinin (15 işletme), katma değer vergisi istisnası ve iadesi desteğinden yüzde 60.9'u (14 işletme), vergi indiriminden yüzde 56.5'inin (13 işletme), gümrük vergisi muafiyetinden yüzde 43.5'i (10 işletme), gelir vergisi stopajı desteğinden yüzde 39.1'i (9 işletme), faiz desteğinden yüzde 17.4'ü (4 işletme), yatırım yeri tahsis desteğinden yüzde 13'ü (3 işletme), yararlandığı görülmektedir. İhracata yönelik destek programlarının dağılımına bakıldığında; yurtdışında gerçekleştirilen fuar katılım desteğinden yüzde 65.2'sinin (15 işletme), pazar araştırması ve pazara giriş desteğinden yüzde 39.1'inin (9 işletme), tarımsal ürünlerde ihracat iadesi yardımından yüzde 21.7'sinin (5 işletme), yurtdışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteğinden yüzde 13'ünün (3 işletme), Türk ürünlerinin yurtdışında markalaştırılması, Türk malı imajının yerleştirilmesi ve Turquality'nin desteklenmesi desteğinden yüzde 8.7'sinin (2 işletme), uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi desteğinden yüzde 4.3'ünün (1 işletme), tasarım desteğinden yüzde 4.3'ünün (1 işletme) yararlandığı bildirilmektedir.

Örnekleme yer alan KOBİ'lerin yararlandığı teşvik ve destekleri gösteren Tablo.9, Tablo.10 ve Tablo.11 birarada değerlendirildiğinde, en çok yararlanmış olduğu destekleri vurgulamak amacıyla Grafik.5 düzenlenmiştir. KOBİ'lerin yüzde 32'sinin KOSGEB, yüzde 25'inin Ekonomi Bakanlığı, yüzde 17'sinin Kredi Garanti Fonu, yüzde 14'ünün Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, yüzde 12'sinin Kalkınma Ajansı kaynaklı destek ve hibelerden yararlandıkları görülmektedir.

Tablo.11: Ekonomi Bakanlığı Desteklerinden Yararlanma Durumu

Ekonomi Bakanlığı Tarafından Verilen Devlet Desteklerinden Yararlanma		
Evet : 23 (40,4)		
Yatırıma Yönelik Destek Programları (N: 23)	Evet n (%)	Hayır n (%)
Katma Değer Vergisi İstisnası	14 (60,9)	9 (39,1)
Gümrük Vergisi Muafiyeti	10 (43,5)	13 (56,5)
Vergi İndirimi	13 (56,5)	10 (43,5)
Faiz Desteği	4 (17,4)	19 (82,6)
Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği ve Sigorta Primi Desteği	15 (65,2)	8 (34,8)
Gelir Vergisi Stopajı Desteği	9 (39,1)	14 (60,9)
Yatırım Yeri Tahsisi	3 (13,0)	20 (87,0)
KDV İadesi	14 (60,9)	9 (39,1)
İhracata Yönelik Destek Programları (N: 23)		
Yurtdışında Gerçekleştirilen Fuar Katılımlarının Desteklenmesi	15 (65,2)	8 (34,8)
Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği	9 (39,1)	14 (60,9)
Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Faaliyetlerinin Desteklenmesi	3 (13,0)	20 (87,0)
Türk Ürünlerinin Yurtdışında Markalaşması, Türk Malı İmajının Yerleştirilmesi ve Turquality'nin Desteklenmesi	2 (8,7)	21 (91,3)
Tarımsal Ürünlerde İhracat İadesi Yardımı	5 (21,7)	18 (78,3)
Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesinin Desteklenmesi	1 (4,3)	22 (95,7)
Tasarım Desteği	1 (4,3)	22 (95,7)
Hayır: 34 (59,6)		

Grafik.5: KOBİ'lerin Yararlandığı Desteklerin Dağılımı

KOBİ'lerin Türk Eximbank kredilerinden yararlanma durumu, Tablo.12'de gösterilmektedir.

Tablo.12: Türk Eximbank İhracat Kredilerinden Yararlanma Durumu

Eximbank İhracat Kredilerinden Yararlanmış Olduklarınızı Şaretleyiniz	Evet n (%)	Hayır n (%)
Kısa Vadeli Krediler		
Reeskont Kredisi	5 (8,8)	52 (91,2)
Sevk Sonrası Reeskont Kredisi	4 (7,0)	53 (93,0)
Sevk Öncesi İhracat Kredisi	6 (10,5)	51 (89,5)
İhracata Hazırlık Kredisi	9 (15,8)	48 (84,2)
KOBİ İhracata Hazırlık Kredileri	5 (8,8)	52 (91,2)
Dış Ticaret Şirketleri İhracat Kredileri	5 (8,8)	52 (91,2)
Orta ve Uzun Vadeli Krediler		
İhracata Yönelik İşletme Sermayesi Kredisi	7 (12,3)	50 (87,7)
İhracata Yönelik Yatırım Kredisi	5 (8,8)	52 (91,2)
Gemi İnşaa ve İhracatı Finansman Programı	0 (0,0)	57 (100,0)
Özellikli İhracat Kredisi	2 (3,5)	55 (96,5)
Marka Kredisi	2 (3,5)	55 (96,5)
Avrupa Yatırım Bankası Kredisi (AYB Kredisi)	2 (3,5)	55 (96,5)
Yurtdışı Mağazalar Yatırım Kredisi	0 (0,0)	57 (100,0)

KOBİ'lerin Eximbank kredileri kapsamındaki kısa vadeli kredilerden olan ihracata hazırlık kredisinden yüzde 15.8'i (9 işletme), sevk öncesi reeskont kredisinden yüzde 10.5'i (6 işletme), reeskont kredisinden yüzde 8.8'i (5 işletme), KOBİ ihracata hazırlık kredisinden yüzde 8.8'i (5 işletme), dış ticaret şirketleri ihracat kredisinden yüzde 8.8'i (5 işletme), sevk sonrası reeskont kredisinden yüzde 7'sinin (4 işletme) yararlandığı, orta ve uzun vadeli krediler kapsamındaki ihracata yönelik işletme sermayesi kredisinden yüzde 12.3'ünün (7 işletme), ihracata yönelik yatırım kredisinden yüzde 8.8'inin (5 işletme), özellikli ihracat kredisinden yüzde 3.5'i (2 işletme), marka kredisinden yüzde 3.5'inin (2 işletme), Avrupa Yatırım Bankası (AYB) Kredisinden yüzde 3.5'inin (2 işletme) yararlandığı, gemi inşa ve ihracatı finansman programı ile yurtdışı mağazalar yatırım kredisinden yararlanan firma olmadığı sonucuna varılmıştır.

5. TARTIŞMA ve SONUÇ

Akhisar ve Turgutlu organize sanayi bölgelerinde dış ticaretle ilgili faaliyette bulunan 65 adet KOBİ örneklem olarak seçilerek, kendilerine dört bölümden oluşan anket soruları yöneltilmiştir. Ancak 8 tane firmanın verdiği cevaplarda veri eksikliği ve güvenilirlik sorunu nedeniyle bu firmalardan alınan veriler değerlendirme dışı bırakılarak, 57 adet KOBİ'den elde edilen sonuçlar değerlendirilmeye tabi tutulmuştur. Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) Windows 25.0 programı kullanılarak analiz edilen veriler, çapraz tablo ve ki kare analizi ile de incelenmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler şöyle özetlenebilir. Örneklem içinde yer alan KOBİ'lerin çoğunluğunun (yüzde 59'u) profesyonel yöneticiler tarafından yönetildiği, ticari yapısının yüzde 52.6 düzeyinde limited şirket olduğu, yüzde 64.9 oranında Turgutlu'da, yüzde 35 oranında Akhisar ilçesinde buldukları, yüzde 40.4 oranında gıda ve imalat sektörü üzerinde yoğunlaştıkları, yüzde 7'sinin tekstil sektöründe, yüzde 2.3'ünün otomotiv sektöründe faaliyette bulunduğu, finansman kaynağı olarak yüzde 73.7 düzeyinde satıcı kredisi ve açık hesap ile yüzde 66.7 oranında vadeli çek ve senet ile ödeme yöntemine yoğunlaştıkları, yüzde 87.7'sinin ticari bankalardan kredi kullandığı, bankalardan kredi kullanma nedenlerinin başında yüzde 80 düzeyinde tesis/fabrika kurulum yatırımlarına kaynak sağlama şeklinde orta ve uzun vadeli bir amaca yönelik olduğu, yüzde 54

oranında işletme sermayesi ihtiyacının şeklinde kısa vadeli geldiği, banka kredisi kullanmayanların yüzde 42.9 seviyesinde eşit oranlarda faiz oranlarının yüksek olması, öz kaynakların yeterli olması ve teminat gösterme zorunluluğunu bildirdikleri sonucuna varılmıştır.

Van ilinde KOBİ'ler üzerine yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda, bu bölgede faaliyetlerini sürdüren işletmelerin, finansal sorunlarla karşılaşmalarının nedenleri arasında ilk sırayı alacak tahsilatında karşılaşılan güçlüklerin oluşturduğu görülmektedir (Kılıçlı, 2016).Kayseri ilindeki KOBİ'ler üzerine yapılan bir araştırma sonucuna göre, KOBİ'lerin yaşadığı finansal sorunların başında alacak tahsilatındaki gecikmeler ve kredi faiz oranlarının yüksek olması ifade edilmiştir (Gözbaşı, 2003). Ekonomik kriz sonrası Manisa KOBİ'lerinin finansal sorunlarının incelenmesi ve çözüm arayışları başlığını taşıyan 50 adet KOBİ'yi inceleyen proje sonuçlarına göre; KOBİ'lerin ticari bankalardan uygun koşullarda kredi temin edemediği, enflasyonist ortamın firma faaliyetlerini durma noktasına getirdiği, yüksek kredi faiz oranları nedeniyle kredi kullanım maliyetinin küçük işletmelerin taşıyamayacağı kadar yüksek hale geldiği bildirilmiştir (Aydın, 2005) Yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bulgular, araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte bulunmuştur.

İşletmelerin finansman sağlarken kullandıkları alternatif finansman yöntemleri içerisinde maliyetlerin düşüklüğü ve vade uzunluğu faktörleri başta olmak üzere Eximbank İhracat Kredileri'nin birinci sırada (yüzde %50.9 oranında) tercih edildiği görülmüştür. İşletmelerin Barter, Forfaiting ve Factoring finansman yöntemlerini neredeyse hiç kullanmadıkları, gelişmiş finansman yöntemlerinden sadece Leasing'i kullandıkları sonucunavarılmıştır.

KOBİ'lerin yüzde 52.6 oranında kısa vadeler de mevcut faaliyetlerini döndürebildiği, işletmelerin çoğunun (yüzde 78.9 oranında) uzun vade de (3-5 yıl arası) mevcut faaliyetlerini şuan ki parasal gücüyle çeviremeyecek durumda olduğu saptanmıştır. (Kılıçlı, 2016) ve (Gözbaşı, 2003)'nın araştırmalarında KOBİ'lerin yarısından fazlasının mevcut faaliyetlerini kısa vadede çevirme yeterliliğine sahip olduğu sonucunun, araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Firmaların yaşadığı finansman sorunlara ilişkin işletme dışı nedenlerin başında döviz kuru, yüksek enflasyon, faiz belirsizliği ve maliyetlerdeki artışın yüzde 64.9 oranında birinci sırada geldiği, sırasıyla reel faizlerin yüksekliğinin yüzde 52.7, gelir gider akışındaki sapmaların yüzde 49.2, ekonomik ve siyasi istikrarsızlık nedenlerinin yüzde 40.4 ile takip eden diğer parametreler olduğu saptanmıştır.

Örnekleme yer alan KOBİ'lerin yüzde 52,6 (30 işletmenin) oranında KOSGEB desteklerinden, yüzde 25 oranında Ekonomi Bakanlığı kaynaklı devlet desteklerinden yararlandığı tespit edilmiştir. KOBİ'lerin Kalkınma Ajansı'nın sağlamış olduğu hibelerden yüzde 80.7, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun sağladığı desteklerden yüzde 77.2, Kredi Garanti Fonu(KGF) kaynaklı desteklerden yüzde 71.9 oranında yararlanmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İstanbul ilinde KOBİ'ler üzerinde yapılmış olan ampirik bir çalışma sonucuna göre; KOBİ'ler tarafından finansman kaynağı olarak Leasingin yoğun bir şekilde kullanıldığı ancak Kredi Garanti Fonu'ndan hiç yararlanılmadığı tespit edilmiştir (Ekinci, 1999). Çalışma sonucu elde edilen bulgular, araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Firmalar KOSGEB'in vermiş olduğu desteklerden yüzde 56.7 oranında yurt içi fuar, yüzde 33.3 düzeyindenitelikli eleman istihdam desteğinden, yüzde 33.3 oranında yurt dışı fuar desteğinden yararlanmaktadır. KOSGEB'in sağladığı işletme kuruluş desteğinden hiç faydalanılmadığı, geriödemelidestekprogramiçerisindeyeralanişletmegiderleridesteğinden yüzde 70 oranında (21 işletmenin) yararlandığı tespit edilmiştir. KOSGEB'in sağlamış olduğu Ar-Ge, İnovasyon ve

Endüstriyel Uygulama Destek Programı ve Kredi Faiz Destek Programı'ndan yüzde 13.3'ünün faydalanmış olduğu, KOBİ Teknoyatırım- KOBİ Teknolojik Ürün Yatırım Destek Programı, İşbirliği Güçbirliği Destek Programı, Gelişen İşletmeler Piyasası KOBİ Destek Programı, Uluslararası Kuluçka Merkezi ve Hızlandırıcı Destek Programı, Teknopazar- Teknolojik Ürün Tanıtım ve Pazarlama Destek Programı'ndan ise hiç yararlanılmadığı görülmüştür.

İşletmelerin yüzde 40.4'ü (23 işletme) Ekonomi Bakanlığı tarafından verilen devlet desteklerinden yararlanmaktadır. Bu destekler içinde sigorta primi işveren hissesi desteği ve sigorta primi desteğini işletmelerin yüzde 65.2'si kullanmaktadır. Firmaların yüzde 87'sinin yatırım yeri tahsisi ve yüzde 82.6'sının faiz desteğinden neredeyse hiç faydalanmamış oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Yurt dışında gerçekleştirilen fuar katılımlarının desteklenmesi unsurundan yüzde 65.2 düzeyinde yararlandığı ancak tasarım desteği ve uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi desteği, Türk ürünlerinin yurt dışında markalaşması, Türk malı imajının yerleştirilmesi ve Turquality'nin desteklenmesi ile yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi programlarından neredeyse hiç yararlanılmadığı bilgisi edinilmiştir.

Eximbank'ın sağlamış olduğu ihracat kredileri kapsamında, örneklem içerisinde yer alan işletmelerin, çoğunlukla kısa vadeli kredi programlarından yararlandığı, yüzde 15.8 düzeyinde ihracat hazırlık kredisi, yüzde 10.5 oranında sevk öncesi ihracat kredisinden yararlanmış olduğu, kısa vadeli krediler kapsamında sevk sonrası reeskont kredisi, reeskont kredisi, KOBİ ihracata hazırlık kredisi ile dış ticaret şirketleri ihracat kredilerinden neredeyse hiç faydalanılmadığı sonucuna varılmıştır. KOBİ'ler tarafından orta ve uzun vadeli krediler kapsamında, yüzde 12,3 oranında ihracata yönelik işletme sermayesi kredisinin kullanıldığı, yurt dışı mağazalar yatırım kredisi ile gemi inşa ve ihracatı finansman programından yararlanılmadığı tespit edilmiştir.

Kredi faiz oranlarının yüksekliği ile teminat gösterme zorunluluğu parametrelerinin KOBİ'lerin ticari bankalardan kredi kullanmama nedenlerinin başında geldiği saptanmış olup; bu soruna çözüm olarak KGF, KOSGEB ve Türk Eximbank kaynaklı kredi imkanlarına başvurmaları ayrıca factoring ve forfaiting gibi alternatif finansman yöntemlerinden yararlanmaları böylece finansal kaynaklarını çeşitlendirmeleri önerisinde bulunulabilir. Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'nun vermiş olduğu ihracat destekleri ile Kalkınma Ajansı'nın sağlamış olduğu destek ve hibelerin bu bölgedeki işletmelere daha fazla aktif sunumlarla anlatılması ve koordinasyonun geliştirilmesinde fayda bulunmaktadır.

Ayrıca Ekonomi Bakanlığının vermiş olduğu tasarım desteği ve uluslararası rekabetçiliğin geliştirilmesi desteği, Türk ürünlerinin yurt dışında markalaşması, Türk malı imajının yerleştirilmesi ve Turquality'nin desteklenmesi, yurt dışı birim, marka ve tanıtım faaliyetlerinin desteklenmesi programlarından örneklem içerisinde yer alan işletmelerin neredeyse hiç yararlanmadığı tespit edilmiştir.

Örnekleme oluşturan KOBİ'lerin yüzde 52.6'sının KOSGEB destek programlarından yararlanmasına karşın; lojistik desteği, tasarım desteği, bağımsız denetim desteği, enerji verimliliği desteğinden neredeyse hiç faydalanmadıkları, ayrıca işletmelerin % 60'ının Ekonomi Bakanlığı, yüzde 83'ünün KGF kaynaklı destek programlarından yararlanmadığı, KOBİ'lere sağlanan destek programlarına dair yeterli bilgi sahibi olmadıklarından fabrika ve tesis kurulumu gibi orta ve uzun vadeli aktiflerini yine orta ve uzun vadeli kaynaklarla finanse etmek yerine kısa vadeli kaynaklarla finanse etme yoluna gitmeleri de uyumluluk prensibine aykırılık teşkil ettiğinden önemli bir finansman sorunu olarak görülmektedir. Bu bağlamda Akhisar ve Turgutlu OSB'de dış ticaretle ilgili faaliyette bulunan KOBİ'lere destek programları kapsamında eğitimler verilmesi suretiyle

finansal yönden sağlanan destekler üzerine bilinçlendirilmelerinin faydalı sonuçlar elde edilmesine katkılar sağlayacağı ileri sürülebilir.

KAYNAKÇA

Aras, G. ve Müslümov, A (2002). Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde Kobi'lerin Yeri: Finansman, Ekonomik Sorunları ve Çözüm Önerileri, 21. Yüzyılda Kobiler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyum Kitabı, Kıbrıs, sf.18-19.

Aydın, H.N. (2005). Ekonomik Kriz Sonrası Manisa KOBİ'lerinin Finansal Sorunlarının İncelenmesi ve Çözüm Arayışları, Celal Bayar Üniversitesi, Yayınlanmamış Bilimsel Araştırma Projesi Raporu.

Bilen, A. ve Solmaz, H. (2014). KOBİ'lere Sağlanan Finansal Desteklerde KOSGEB'in Rolü ve Diyarbakır Uygulaması, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 4(8): 53-72.

Bulut, K. (2004). Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Karşılaştıkları Finansal Sorunların Analizi Kars İli Merkezinde Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kars: Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelik, İ. (2007). BASEL II Bağlamında KOBİ'lerin Finansman Sorunları: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, C. (1996). Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, İstanbul: Der Yayınları.

Çonkar, K. (2001). Sivas Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinde İşletme İşlevlerine Yönelik Bir Değerlendirme, Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. 3(2): 5-15.

Delice, G. (2001). KOBİ'lerin İhracata Yönlendirilmesinde Finansman Destekleri: Türk Eximbank Kredileri Üzerine Bir Uygulama, I. Orta Anadolu Kongresi, Nevşehir: KOSGEB, 18-21, Ekim 2001, sf: 269-281.

Ekinci, B. M. (1999). Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Gelişimi ve Finansal Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gözbaşı, O. (2003). KOBİ'lerin Finansman Sorunların Çözümüne Yönelik Finansal Destekler ve Finansman Teknikleri İle İlgili Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güneş, R. ve Uğur, A. (2007). KOBİ'lerin İhracat Finansmanında Eximbank Kredileri: Malatya İlinde Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 12(2):21-40.

Harvey, D. (1990). The Condition of Postmodernity, Massachusetts, United States: Blackwell Printing.

İpekten, O.B. (2006). Risk Sermayesi Finansman Modeli, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1): 399-400.

Karacıbioğlu, S.R. (2007). KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri (Muğla Örneği), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Karadal, H. (2001). KOBİ'lerin Uluslararası Pazarlara Açılmasını Etkileyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma, I. Orta Anadolu Kongresi Bildiriler Kitabı, Düzenleyen Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F., Kayseri, 18-21 Ekim 2001, sf: 153-156.

Karakılıç, N.Y. ve Açıkgözoğlu, S. (2007). Küreselleşme Sürecinde KOBİ'lerin Dış Pazarlara

Açılma Stratejileri; Afyonkarahisar Mermer Sektöründe Faaliyet Gösteren İşletmeler Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Kültür Üniversitesi 4. KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi Kitabı, Düzenleyen: İstanbul Kültür Üniversitesi. 7-8 Aralık 2007, sf: 227-236.

Karamustafa, O., Çetin, M., Karakaya, A. ve Taslak, S. (2001). KOBİ'lerin İhracat Darlığı Nedenleri Üzerine Bir Araştırma Samsun İli Örneği. I. Orta Anadolu Kongresi Bildirileri Kitabı, Düzenleyen Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kayseri, 18-21 Ekim 2001, sf:166-174.

Kılıçlı, Y. (2016). KOBİ'lerin Finansman ve Pazarlama Sorunları ve Çözüm Önerileri (Van Organize Sanayi Bölgesi Üzerine Bir İnceleme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kolçak, M. ve Bilici, N. (2013). Kobi'lere Sağlanan Finansal Desteklerin Üretim ve İstihdama Etkileri NUTS-II TRA-I Bölgesinde Bir Uygulama, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(3): 297-298.

Kutlu, H.A. ve Demirci, N.S. (2007). KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul Kültür Üniversitesi KOBİ'ler ve Verimlilik Kongresi, Düzenleyen: İstanbul Kültür Üniversitesi. 7-8 Aralık 2007, sf:187-198.

Küçük, O. (2005). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Nerys, F.L. (2006). Management Development in Small Firms, International Journal of Management Reviews,8(3): 175-190, doi: 10.1111/j.1468-2370.2006.00125.

OECD. (2012). Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum ve Politikalar. www.oecd.org

Sarıoğlu, H.İ. ve Ersöz, H.Y. (2007). Küçük Girişimciliğin Artan Önemi ve KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 53: 177-178.

Söğüt, M.A. (2001). Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansman Sorunlarının Çözümünde Alternatif Finansman Yöntemleri. <https://www.atillasogut.net/makaletr/kobifinans.pdf>,

Torlak, Ö. ve Uçkun, N. (2005). Eskişehir'deki KOBİ'lerin Pazarlama ve Finansman Sorunları Ara Kesiti, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 5(1): 199-215.

Yalçın, İ. (2006). Türkiye'de Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Sorunları Çerçevesinde Finansman Sorunu ve Çözümüne Katkı Olarak Kredi Garanti Fonları. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yörük, N. (2001). KOBİ'lerin Kredi Yoluyla Finansmanında Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 1(1-2): 187-204.

Yörük, N. ve Ban, Ü. (2003). KOBİ'lerin Finansman Sorunları ve Finansman Sorunlarının Kaynaklarının Belirlenmesine Yönelik Uygulama, Ankara: Gazi Kitapevi.

Zengin, Y. ve Ağ, A.R. (2016). KOBİ'lerdeki Başarıyı Etkileyen Finansman Sorunu: Neden Mi? Sonuç Mu? Literatür Taraması Sonucu Bir Değerlendirme, İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Akademik Bakış Dergisi, (54): 227-241.

https://www.kosgeb.gov.tr/Content/Upload/Dosya/Mevzuat/KOBİ%CC%87%E2%80%99leri_n_Tan%C4%B1m%C4%B1_Nitelikleri_ve_S%C4%B1n%C4%B1fland%C4%B1r%C4%B1lmas%C4%B1_Hakk%C4%B1nda_Yo%CC%88netmelik.pdf

<http://www.kobi.org.tr/index.php/tanimi/layout>